
Les naus del carrer de la Guatla en València

Autor: Csa. Llegat Històric i Artístic
Aprovació: Ple, 20 desembre 2022

Guió

- I Antecedents: petició municipal d'informe
- II El bé patrimonial: descripció, història urbana i protecció
- III Criteris d'avaluació patrimonial
- IV Consideracions

I Antecedents

El proppassat 24 d'octubre es va rebre a la seu del Consell Valencià de Cultura petició de la Regidoria de Patrimoni i recursos culturals de l'Ajuntament de València que transcrivim parcialment:

"Vista la moción aprobada en el Pleno de 29 de septiembre de 2022 referente al impacto que puede causar para los vecinos del Barri de San Antoni los proyectos que se aprueben en el patio de manzana de la calle Guala, y atendiendo a las actuaciones que se están llevando a cabo, tanto por el Ayuntamiento como por la Dirección General de Patrimonio Cultural, para analizar si las naves tienen valores histórico artísticos que las hagan merecedoras de la protección como Bien de Relevancia Local (BRL),

Vista la nota interior remitida por la Alcaldía el 18 de octubre de 2022 a la Delegación de Patrimonio y Recursos Culturales, en la que se indica que las peticiones vecinales y los informes de expertos en patrimonio industrial que avalan que la fábrica de hilados, trenzados y tejidos de yute de Pilar Casanova conserva en la actualidad todo su conjunto industrial de estilo art-decó, con paneles cerámicos anteriores a los años 40 y fachadas de ladrillo con un revestimiento liso y elementos decorativos, recomiendan analizar si estas naves tienen valores histórico-artísticos que pudieran recomendar su protección como BRL..."

"...podría ser de interés conocer la opinión del Consell Valencià de Cultura, de la Real Academia de Bellas Artes de San Carlos, y de la Universidad de Historia de la Comunitat Valenciana, dada su consideración como instituciones consultivas, según artículo 7 de la vigente Ley del Patrimonio Cultural Valenciano"

El secretari del CVC va encomanar a la Comissió de Llegat Històric Artístic en 24 d'octubre que se'n fera càrrec de la petició i el present informe en dona resposta.

II El bé patrimonial: descripció, història urbana i protecció

El bé sobre el qual recau la petició d'anàlisi entorn a la possible incoació de protecció patrimonial, la "Indústria de filats, trenats i teixits de jute de Pilar Casanova" es troba al barri de Sant Antoni, en el districte Pla de Saldia de València, en una illa hui totalment edificada d'acord amb els successius planejaments urbans i es troba a l'interior del pati, envoltat d'edificacions de diverses edats i altures.

D'acord amb la cartografia històrica consultada¹ les edificacions tenen presència en la documentació de 1929 a 1940 la qual cosa junt amb la llegenda que s'hi troba en l'entrada del recinte, "1936", permet la datació del bé. L'accés es produeix per un carrer estret, de nom Carrer Guatla o Guala, que segueix el curs de la sèquia de Rascanya.

Plànol cartogràfic 1922-1940

La parcel·la on s'aixeca tenia uns llinars ben definits: d'una banda, a l'oest, el carrer de Sagunt, una notable via de comunicació de la ciutat amb el nord comarcal i del territori del nord enllà; al sud, la sèquia de Rascanya proveïdora del flux d'aigua necessari. Estava envoltada per la part de ponent d'edificacions perimetrals destinades a allotjament humà i usos comercials o agrícoles en el moment de la construcció del bé, amb tres altures com a màxim i tipologia residencial convencional amb murs de càrrega i forjats de biguetes de fusta i

¹ Cartografía histórica de la Ciudad de València (1608-1944) Llopis Alonso et al. Editorial. UPV 2010

revoltans i sostre de teula en dos vessants. A llevant hi havia camps agrícoles. La substitució edificatòria que s'ha anat produint des de la data originària ha alterat el perímetre de l'illa pel costat de llevant però s'ha mantingut sensiblement inalterat en la resta, com es pot veure en la fotografia aèria de 2020 que s'hi inclou. Ha crescut molt significativament el nombre d'altures de les noves edificacions.

Fotografia aèria 2020

La situació marginal respecte de la ciutat de València, en el raval de Sagunt, encara que a una distància reduïda per afavorir l'existència de mà d'obra i el seu accés rodat viable, és característica de moltes implantacions industrials d'una etapa primerenca industrial en tota la perifèria urbana o metropolitana.

El bé està compost essencialment per dos naus separades per un carrer intern, de tipus industrial elemental i altres edificacions menors auxiliars d'elles.

No ha estat possible l'accés a l'interior per raons alienes a l'autor d'aquest informe i algunes informacions estan preses de fotografies.

Les naus són desiguals d'amplària, l'una formada a la seua vegada per dos naus unides, és a dir, amb dos armadures estructurals isostàtiques, i l'altra exempta, d'un sol cos i de pòrtics d'acer hiperestàtics. Estan aixecades sobre murs d'atovó massís amb pilastres, en el primer cas, per suportar les encavallades metàl·liques d'acer laminat que formen l'estructura del sostre junt amb corretges de fusta enquadrats i aiguavessos coberts amb teula corba ceràmica.

Les naus, com tot el conjunt, està arrebossat de morter de calç i presenta a l'exterior algunes aplicacions ceràmiques vidrades seguint el curs de les pilastres interiors i també, com era costum en instal·lacions industrials de l'època, s'hi troba un mural de taulells i ferro forjat d'advocació religiosa coetani de les arquitectures. Els testers adopten certes configuracions culturals barroquejants en els frontons i en certs elements, com unes columnetes salomòniques torses, en els buits de les edificacions menor o auxiliars i unes boles situades als extrems dels testers.

L'entrada al recinte industrial està presidida per un rètol ceràmic amb la llegenda *Indústria de filats, trenats i teixits de jute de Pilar Casanova* i la data 1936, que permet suposar l'any de construcció. El carrer interior que separa les naus està pavimentat amb llamborda.

El bé descrit no té cap protecció patrimonial d'acord amb l'Inventari IPGCV.

Cal, ara, exposar les condicions que les normes patrimonials valencianes exigeixen per a la declaració com a bé de rellevància local.

La llei 4/1998 del Patrimoni Cultural Valencià estableix en l'article 46 que:

"Són bens immobles de rellevància local tots aquells bens immobles que, no reunint els valors...com a bens d'interès cultural, tenen, tanmateix, significació pròpia, en l'àmbit comarcal o local, com a bens destacats de caràcter històric, artístic, arquitectònic, arqueològic, paleontològic o etnològic."

El decret 62/2011 de la Generalitat Valenciana que regula el procediment de declaració i el règim de protecció dels bens de rellevància local, reitera els valors exigits per la Llei i subratlla la necessària rellevància

III Criteris d'avaluació patrimonial

Per apropar-nos a una certa avaluació patrimonial del bé format per les construccions de l'antiga "Indústria de filats, trenats i teixits de jute de Pilar Casanova" atendrem les posicions acadèmiques de experts molt distants en el temps, però, al parer de qui subscriu, igualment valuosos.

El professor Alonso de Armiño² en la seua anàlisi duta a terme en el Pla Especial de Protecció de l'Eixample de València estableix que :

"El sistema de objetivación del interés se resume en la valoración de ocho campos. Los cuatro primeros responden a valores urbanísticos; los tres segundos se ocupan de los valores arquitectónicos."

Els urbanístics són: *"Carácter estructural, Carácter articulador, Pertenencia a un conjunto homogéneo, Valor ambiental."*

Els arquitectònics són: *"Referencia Cultural-Arquitectónica, Carácter de Modelo de Referencia, Adscripción Tipológica."*

Per últim, afegeix una "Valoración socio-cultural."

Amb aquest material crític podem encetar la tasca d'aproximació a l'avaluació patrimonial del bé constituït per les construccions de la *Indústria de filats, trenats i teixits de jute de Pilar Casanova*.

Valors urbanístics.

La posició urbana de la Indústria manca de paper estructurant o articulador de la trama urbana en trobar-se en posició subalternada respecte del teixit ciutadà, a l'interior d'una illa d'edificis d'altres usos aliens a la indústria.

Tampoc es pot valorar la pertinència a un conjunt homogeni per tractar-se d'un fet arquitectònic aïllat en el conjunt urbà pròxim.

Pel que fa al valor ambiental resulta palès que la seua ubicació interior en l'illa li resta tota capacitat de generar un ambient urbà o de qualsevol tipus.

² Alonso de Armiño L. "Plan especial de protección del Ensanche "

Valors arquitectònics.

L'adscripció tipològica de les naus, sense considerar la resta de construccions, les situa en el capítol de naus de curta llum aixecades sobre murs d'atovó massís amb pilastres per suportar les encavallades metàl·liques d'acer laminat que formen l'estructura del sostre junt amb corretges de fusta enquadrats i aiguavessos coberts amb teula corba ceràmica. Aquest tipus edilici podem considerar-lo com a elemental o primari i pertanyent a una etapa industrial de recursos tecnològics elementals.

Per aquesta raó tindria un cert paper com a model de referència encara que la seua difusió abundant per les perifèries urbanes i fins i tot en els teixits urbans, com és el cas, li resta de tenir aquest caràcter de arquetip o patró.

Per tant la referència arquitectònica és ben reduïda i la seua incidència cultural passa desapercebuda.

Valors rememoratius

D'altra banda, molts anys abans, Aloï³ Riegl va establir per primera vegada la diferenciació entre els valors rememoratius i els artístics, dos categories que són encara de plena validesa. Els segons ja han estat analitzat en aquest informe seguint la pauta del professor Alonso de Armijo, on hem pogut apreciar la feblesa dels valors artístics o patrimonials objectius, encara que s'hi poden apreciar valors de memòria o rememoratius, a la manera de Riegl, que remeten a unes activitats ja esgotades però que al seu moment omplirien de vida comercial l'indret urbà junt a la important via comercial i de comunicacions que fou el carrer de Sagunt. Tot això es troba diluït en una boira de mediocritat estilística i manca de singularitat junt a l'alteració pregonada del conjunt edificat que l'envolta que deriva en una minvada valoració rememorativa.

IV Consideracions

Les notes precedents ens duen a les següents consideracions en torn a la possible incoació d'una declaració com a bé de rellevància local de la *Indústria de filats, trenats i teixits de jute de Pilar Casanova*.

Primera.

El bé considerat i descrit no reuneix els valor objectius o artístics considerats en cap del nivells o factors analitzats, perquè, com hem vist, ni els de caràcter urbanístic (paper estructurant, pertinència a un conjunt homogeni i paper ambiental) ni els arquitectònics (tipològic, referencial i cultural) arriben a tenir un nivell digne de consideració i molt allunyat de la rellevància exigible com a Bé de Rellevància Local.

³ Riegl Aloï "El culto moderno a los monuemtos" La balsa de la Medusa 1987

Segona.

S'hi pot apreciar una vaga capacitat rememorativa en alguns elements del conjunt com ara el pavimentat de llamborda del carrer separador de les naus, els elements purament decoratius del tester amb certa voluntat culturalista o les aplicacions ceràmiques, però tot en un nivell de qualitat reduït i singularitat inexistent.

Tercera.

Del què hem vist es desprèn certament que el bé no gaudeix de les condicions legals de *"...significació pròpia, en l'àmbit comarcal o local, com a bens destacats de caràcter històric, artístic, arquitectònic, arqueològic, paleontològic o etnològic"* exigibles per a pertànyer a la categoria de Bé de Rellevància local.

Quarta.

El panell ceràmic d'advocació religiosa està considerat com a Bé de Rellevància Local segons la Disposició Addicional Cinquena de la Llei de Patrimoni Cultural Valencià i, en qualsevol cas, ha d'estar protegit materialment en el lloc o on siga determinat. Igualment el rètol de la indústria i de la data d'origen pot ser conservat sense gaire dificultat material.

- El conseller D. José Mª Lozano, per raó d'un conflicte d'interès objectiu, s'inhibeix i s'absté del procés d'elaboració de l'informe i de la votació d'aquest.

Este informe s'enviarà al protocol habitual, a la Direcció General de Patrimoni Cultural i a l'Ajuntament de València.